

У літку 2015 року почала працювати нова патрульна поліція. Патрульних поліцейських, в ході першопочаткової підготовки, на досить високому рівні готували по вищезначеним вимогам і це дало велику користь для суспільства. Щодня на території України патрульні поліцейські рятували і рятують життя та здоров'я людей, що знаходяться у невідкладному стані, при цьому інколи надають допомогу на рівні, що відповідає рівню медичного працівника.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 18.03.2018).
2. Про екстрену медичну допомогу : закон України від 05.07.2012 № 5081-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17> (дата звернення: 18.03.2018).
3. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.03.2018).
4. Про затвердження Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу : постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1115 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-2012-п> (дата звернення: 18.03.2018).
5. Про організацію навчання окремих категорій немедичних працівників навичкам надання першої невідкладної медичної допомоги : наказ М-ва охорони здоров'я України від 02.03.2009 № 132 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0445-09> (дата звернення: 18.03.2018).
6. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах : наказ М-ва охорони здоров'я України від 06.06.2014 № 398 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-14> (дата звернення: 18.03.2018).
7. Про удосконалення підготовки з надання домедичної допомоги осіб, які не мають медичної освіти : наказ М-ва охорони здоров'я України від 29.03.2017 № 346 // Міністерство охорони здоров'я України : офіц. веб-сайт. URL: http://old.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20170329_346.html (дата звернення: 18.03.2018).

Надійшла до редколегії 28.04.2018

УДК 159.9:343

І. В. ТОПОРКОВА,

*старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
керівник навчального відділу Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У РОБОТІ ЗІ ЗЛОЧИНЦЯМИ

Проаналізовано особливості психологічної готовності поліцейських до роботи зі злочинцями, визначено психологічні особливості та структурні елементи професійної діяльності співробітника поліції, розглянуто компоненти психологічної готовності співробітників органів внутрішніх справ.

Ключові слова: *поліцейські, злочинці, психологічні особливості, психологічна готовність, психологічна стійкість, професійно-ділові якості, професійно-психологічні вміння.*

На початку третього тисячоліття в Україні йде становлення громадянського суспільства і правової держави. Динамічно тривають процеси розвитку, модернізації і вдосконалення діяльності українських правоохоронних органів, підготовки фахівців високого професійного рівня, здатних протистояти загрозам і викликам часу, бути надійними захисниками громадського порядку, прав і свобод громадян. Становлення нової державності України супроводжується загостренням криміногенної обстановки в країні, високим зростанням злочинності, а разом з цим – значним ускладненням змісту, форм і методів діяльності поліцейських, що підвищує вимоги до підготовки професійних кадрів, здатних вирішувати нові і більш складні завдання.

Діяльність співробітників поліції протікає в умовах інтелектуальної, емоційної і фізичної напруженості. Постійне перебування в агресивному і кримінально-орієнтованому середовищі, ненормований робочий день, доступ до зброї і право її застосовувати, наявність стресових ситуацій, підвищена ступінь ризику не може не позначатися на адекватності реакцій, емоційно-стресовому стані. У зв'язку з цим, саме психологічна готовність повинна складати основу структури професійно важливих інтегральних станів співробітників органів внутрішніх справ.

Психологічні особливості співробітників органів внутрішніх справ здавна є об'єктом дослідження психологів. На важливість психологічної готовності поліцейських до вирішення завдань вказують у своїх дослідженнях А. Лапко, Д. Грубер, Б. Даммерт, Д. Лестер, Р. Роберг, Н. Буланов, Л. Рязанова, Н. Сілкін, В. Васильєв, О. Дулов, В. Коновалова, А. Ратинов, А. Столяренко та ін.

Служба в поліції супроводжується екстремальними навантаженнями, діяльність протікає в напружених, складних умовах і саме від сумлінності та професійної майстерності особового складу залежать не тільки результати службової діяльності, але й життя та здоров'я співробітників. Отже, складність вирішуваних завдань, домінуюча значущість правових і моральних начал в оперативно-службовій діяльності поліцейських вимагають ефективного професійного відбору та підготовки працівників органів внутрішніх справ.

Загальна криза системи соціального управління і загострення криміногенної ситуації в сучасному українському суспільстві призводять до того, що працівники поліції все частіше опиняються в ситуації, коли вони знаходяться один на один зі злочинними діями, не маючи організаційно-правової, оперативно-службової і спеціалізованої психологічної підтримки. Це призводить до різних негативних наслідків як в соціальній, так і в психологічній сферах життєдіяльності працівника. Ці наслідки суттєво впливають на відчуття захищеності поліцейського, все частіше призводять до збоїв у роботі, які, в умовах екстремальних ситуацій, можуть стати істотним чинником їх особистої безпеки.

Специфіка службових завдань, що виконуються поліцейськими в звичайній, повсякденній обстановці і особливо в екстремальних умовах, вимагає високого рівня їх психологічної готовності. Психологічна готовність являє собою складну динамічну систему професійних знань, навичок і умінь, особистісних властивостей, якостей і станів, які забезпечують високу надійність дій співробітника відповідно до його морально-правових, професійних і психологічних направленостей [2].

Процес формування (самоформування) психологічної готовності працівників поліції до службової діяльності є складним і багатоаспектним. Його складність обумовлена перебудовою особистості громадянина, що прийшов на службу в органи внутрішніх справ, в особистість фахівця, професіонала правоохоронної системи. Багатоаспектність даного процесу обумовлена необхідністю розвитку у співробітників психологічної стійкості, багатьох професійно важливих особистісних якостей, рис характеру, а також системи знань, умінь і навичок відповідно до вимог професійної діяльності [2].

Різноманітність завдань, що стоять перед поліцією, веде до розвитку багатофункціональності в діяльності, виділенню груп співробітників, що виконують специфічні функції. Робота поліцейських може розрізнятися по застосовуваних способах

діяльність, а також збігатися за своїми цільовими параметрами. Їх поєднує і змушує тісно взаємодіяти – наявність єдиного об'єкта діяльності – злочинця (правопорушника).

Науковці у своїх дослідженнях акцентують увагу на тому, що основою у структурі психологічної готовності поліцейського до роботи із злочинцями є – мотиваційний, емоційно-вольовий, пізнавальний і регуляторний компоненти. Опорними серед них є: професійна і правова переконаність, цивільно-правова активність, обов'язковість і відповідальність, стійкість, витривалість психіки, емоційно-вольова стійкість до впливу негативних психогенних факторів служби, здатність на активні, рішучі дії (сильна воля), висока дисциплінованість впевненість в собі, товаришів і командирів, непримиренність до явищ злочинності.

Навіть самий загальний огляд основних психологічних особливостей та структурних елементів професійної діяльності співробітника поліції показує, наскільки складна і багатогранна його діяльність. Вона пред'являє до нього безліч різних вимог: професійно-психологічну орієнтованість його особистості; психологічну стійкість; розвинені вольові якості (вміння володіти собою в складних ситуаціях, сміливість, мужність, розумну схильність до ризику); добре розвинені комунікативні якості (вміння швидко встановлювати контакт з різними категоріями людей, встановлювати і підтримувати довірчі відносини); здатність чинити психологічний вплив на людей при вирішенні різного роду оперативно-службових завдань; рольові вміння, здатність до перевтілення; розвинені професійно-значущі пізнавальні якості (професійна спостережливість і уважність, професійно розвинена пам'ять, творча уява); професійно розвинене мислення, схильність до напруженої розумової роботи, кмітливості, розвинену інтуїцію; швидкість реакції, вміння орієнтуватися в складній ситуації [3].

Дані якості не притаманні людині від початку. Їх формування і розвиток – тривалий і напружений процес, але це є необхідною умовою професійного становлення співробітника органів внутрішніх справ. Відсутність або недостатній розвиток цих якостей особистості співробітника перешкоджає нормальному здійсненню ним своїх функціональних обов'язків, породжують помилки в його діяльності, викликають процеси професійної дезадаптації і професійної деформації особистості.

Ефективність формування психологічної готовності у співробітників до виконання завдань служби залежить від психологічного і педагогічного обґрунтування системи умов служби і ефективного застосування комплексу методів, прийомів і засобів впливу на свідомість, почуття і волю в процесі практичної служби, занять з професійної підготовки.

Компоненти психологічної готовності, що розвиваються в ході професійної діяльності [1]:

1. Психологічна стійкість: стійкість до відповідальності; дисциплінованість; впевненість у собі; знання труднощів вирішуваних завдань і наполегливість в їх подоланні; емоційна стійкість; самовладання; стійкість до ризику; стійкість до невдач; стійкість до несподіваного, непередбаченого.

2. Професійно-ділові якості: професійна спостережливість; професійне мислення; пильність; воля; вміння мобілізуватися; натренованість до дій в складних умовах.

3. Професійно-психологічні вміння: знання психології оперативно-службової діяльності; схильність до виявлення, оцінки та обліку суб'єктивних сторін оперативно-службової діяльності; знання поглядів і звичок поведінки правопорушників; вміння спілкуватися з громадянами у важких, конфліктних ситуаціях; вміння діяти в ситуаціях протистояння правопорушників; вміння вести правову пропаганду; вміння організувати особисту роботу.

Рівень психологічної готовності може характеризуватися як високий, середній і низький. Він динамічний і може змінюватися або до високого, або до низького показника. Це залежить від цілеспрямованої і оптимальної системи навчання і виховання співробітників і такої ж системи самоосвіти та самовиховання з метою досягнення високого рівня

як загальної готовності, так і її елемента – психологічної підготовленості до активного виконання службових завдань [9].

Отже, одним з провідних напрямків вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ є психологічна підготовка співробітників. Мета такої підготовки – формування у них готовності діяти професійно, грамотно, чітко, з високою працездатністю в будь-яких складних умовах службової діяльності. Оперативно-службова діяльність висуває особливі вимоги до особистісних якостей співробітників, в першу чергу до професійно важливим. Особливості цієї діяльності вимагають розвитку емоційно-вольової стійкості у співробітників, формування у них психологічної надійності при впливі стресових факторів.

Таким чином, пошук шляхів ефективного формування психологічної готовності у співробітників правоохоронних органів до активного виконання службових завдань, серед наукових досліджень є надзвичайно актуальним і практично значимим.

Список бібліографічних посилань

1. Буланов Н.М., Бочковский Н.С. Морально психологическая подготовка курсантов учебных подразделений МВД – УВД // Библиотека авторефератов и диссертаций по педагогике. М., 1975. URL: <http://nauka-pedagogika.com/psihologiya-19-00-07/dissertaciya-razvitie-psihologicheskoy-gotovnosti-sotrudnikov-organov-vnutrennih-del-k-professionalnoy-deyatelnosti#ixzz5FINHOfoC> (дата звернення: 10.04.2018).
2. Васильев В. Л. Юридическая психология. 6-е изд. СПб. : Питер, 2009. 608 с.
3. Лапко А. Г. Морально-психологічна підготовка як детермінанта формування професійної майстерності працівників міліції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 341.
4. Про затвердження Кодексу честі працівника ОВС : наказ МВС України від 11 січ. 1996 № 18.
5. Про затвердження Програми профілактично-виховної роботи серед особового складу органів та підрозділів внутрішніх справ України на 2008–2012 роки : наказ МВС України від 30 трав. 2008 № 248. URL: <https://www.slideshare.net/krapzen/08072011-409> (дата звернення: 10.04.2018).
6. Про невідкладні заходи щодо підвищення рівня загальної професійної культури поведінки працівників ОВС : наказ МВС України від 29 квіт. 2001 № 332.
7. Про міліцію : закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ / Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991 № 4. Ст. 20.
8. Столяренко А. М. Экстремальная психопедагогика. М. : Юнити-Дана, 2002. 607 с.
9. Силкин Н. Н. Теория и практика формирования психологической подготовленности сотрудников МВД к служебной деятельности в чрезвычайных ситуациях : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. СПб., 2003. 40 с.
10. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 28.07.2004 № 842 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-04> (дата звернення: 10.04.2018).

Надійшла до редколегії 24.04.2018